

PODLISTAK

KALENDAR

Kralj Sunce: Država sam ja

1654.: Luj XIV., poznat po nadimku Kralj Sunce (1638. – 1715.) okrunjen je 7. lipnja 1654. za francuskoga kralja. Od smrti Luja XIII. godine 1643. od njegove punoljetnosti kao regent je upravljala njegova majka Ana Austrijska, a stvarnu je vlast, do svoje smrti (1661.), zapravo imao kardinal Mazarin. Poslije Mazarinove smrti Luj XIV. vladao je apsolutistički uz pomoć moćnih ministara Colberta, Louvoisa i Lionnea.

rizira njegovo vladanje. Ukinuo je samopravu općina i pokrajina, sudove je podložio svojoj kontroli, jansenizam je likvidirao, a hugenote oštro progonio. I Katoličku crkvu stavio je pod svoju kontrolu i za neko vrijeme uspostavio galikansku crkvu (1682.).

Zapleo se u dugotrajne i skupe ratove za nasljedstvo španjolske krunice.

Ti ratovi i troškovi dvorskoga sjaja praznili su državnu blagajnu, a veliki porezi izazivali su veliko nezadovoljstvo i bune siromašnijih staleža.

Deviza *L'état c'est moi* (Država sam ja), koja mu se pripisuje, a koju on vjerojatno nikad nije izgovorio, dobro karakteri-

Smrt Friedricha Hölderlina

1843.: Umro je 7. lipnja 1843. njemački književnik Friedrich Hölderlin (rođio se 1770., kada su također rođeni Hegel i Beethoven). Njegov poetski svijet utemeljen je u zanosnoj hvaljenju antičke kulture.

sjednut je težnjom da svoj narod vrati na putove nekadašnje slave. U ženski lik, Diotimu, pjesnik je transponirao ljubav prema Susetti Gontard, ženi franckfurtskoga bankara, u čijem je domu bio kućni učitelj.

U mladosti drugovao je na sveučilištu u Tübingenu s Hegelom i Schellingom, što će se odraziti u nadasve misaonu karakteru njegova opusa.

U romanu »Hyperion« suprotstavlja suvremenu i antičku Grčku. Središnji junak, Hyperion, op-

sjednut je težnjom da svoj narod vrati na putove nekadašnje slave. U ženski lik, Diotimu, pjesnik je transponirao ljubav prema Susetti Gontard, ženi franckfurtskoga bankara, u čijem je domu bio kućni učitelj. Slijedeći svoje ideale, postupno napušta rimu i priklanja se antičkim formama i slobodnu stilu. Posljednji su mu stihovi zasjenjeni pomračenjem uma. Za života nije bio osobito cijenjen; otkrio ga je 1900. krug oko Stefana Georgea.

Badalić i hrvatsko-ruske veze

1888.: U Deanovcu se 7. lipnja 1888. rodio hrvatski književni povjesničar, istaknuti slavist Josip Badalić. Od 1915. do 1919. boravio je u Rusiji kao ratni zarobljenik i gimnazijski nastavnik, da bi 1919. doktorirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

nošću. Znanstvenom akribijom i osebnim stilom piše studije o Dostojevskom, Tolstoju, Puškinu, Turgenjevu i Ševčenku u hrvatskoj književnosti (»Rusko-hrvatske književne studije«, Zagreb 1972.).

Radio je u Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu (1919. – 1945.), a od 1940. do 1941. ravnatelj je Drame Hrvatskoga narodnog kazališta. Godine 1945. osnovao je u Zagrebu, na Filozofskom fakultetu, Katedru za rusku književnost i njen je prvi profesor (do 1959.).

U većem dijelu svojega opsežna znanstvena opusa, objavljena u zemlji i inozemstvu, proučava hrvatske veze s ruskom kulturom i književ-

Pridonosi ruskoj povijesti književnosti nalazima i proučavanjem starije ruske drame i Sumarokovih tragedija.

Vrijedan prilog znanosti dao je proučavanjem hrvatskih inkunabula te prevodilačkim (Cehov, Blok), bibliografskim i uredničkim radom (»Hrvatska svjedočanstva o Rusiji«, Zagreb 1945.). Poznato je i njegovo djelo »Humanizacijski motivi u novijem hrvatskom pjesništvu (Odabrani profili)« (Zagreb, 1978.) i dr. Umro je 1985. godine.

Tople Domjanićeve popevke

1933.: Umro je 7. lipnja 1933. hrvatski književnik Dragutin Milivoj Domjanić, jedan od najpopularnijih hrvatskih pjesnika, pisac koji je prvi u hrvatskoj književnosti cjelovitije i umjetnički zrelije ostvario melodioznost i ritmičnost kajkavskoga dijalektalnoga izraza.

grubosti sadašnjice, čine na naslon stolca. Misli na dva osakaćena brijesta, ipak živa, okružena suvišnim granama. Njena škrinjica od mahagonija je u Hossegoru i ona žali zbog toga. Mora se brzo vratiti u Hossegor.

Završivši studij prava, bio je u Zagrebu sudac i vijećnik Banskog stola. U borbi »starih« i »mladih« u sklopu hrvatske moderne na strani je »mladih«.

Pjevao je o duhovnoj ljubavi, o intimi plemićkih domova, o gospodarskim perivojima, markizama i kavalirima minulih dana. Strahuje od

Ljubav prema prošlosti upućuje ga kajkavskom narječju; najpoznatije mu je djelo kajkavska zbirka »Kipci i popevke«. Njegova lirika, označavana kao idilična, sentimentalna i rezignatna, podjednako obiluje i slikovitošću i glazbenošću.

U kajkavskom narječju spjevao je svoje najbolje pjesme. Napisao je i veći broj književnih prikaza te nekoliko prozaičnih crtica, koji su većinom u duhu njegovih lirskih interesa i stilskih manira. Rodio se u Krčama kraj Zeline, 12. rujna 1875.

Opazate bubuljice na drugima, a vi sami zarasli ste u prištevce. (Seneka)

Genetska baština čovječanstva

Konačni cilj suvremene genetičke tehnologije bit će »dijete prema mjeri«. Tako će genetičari identificirati gen za različite osobine: inteligenciju, visinu, boju kose, agresivnost, samopoštovanje; uporabiti će stečeno znanje kako bi stvorili »bolju« inačicu djeteta. Gen o kojem je riječ ne mora čak ni potjecati od čovjeka

Bilo je gotovo 270 neuspjelih pokušaja prije uspjelog kloniranja ovce Dolly

jenjena tako da proizvodi vlastiti pesticid. Prenosi to svojstvo potomstvu. Učiniti isto s čovjekom je najudaljenija mogućnost od svih iznesenih u ovom poglavlju.

Dva su načina ostvarivanja genetskog inženjerstva: somatska genetička terapija i zahvati na gametama. Kod prvog je riječ o pokušaju izmjene DNK u većem broju ciljanih stanica, obično tako što se dodaje novi, genetski izmijenjen materijal s pomoću virusa ili »vektora«.

Somatska genska terapija

Posljednjih su godina izvedeni mnogi pokušaji somatske genske terapije – s razmjerno malo uspjeha. Problem je toga pristupa u tome što se tijelo sastoji od bilijuna stanica.

Da bi terapija bila djelotvorna, moralo bi se izmijeniti na milijune stanica genetskog materija-

la. Somatske stanice o kojima je riječ umiru s ličnim životom, ako ne i prije; stoga terapija nema učinka na nadolazeće naraštaje.

Umjetni kromosomi

Inženjerstvo na gametama, naprotiv, jest nešto što se rutinski čini u poljoprivrednoj biotehnologiji i uspješno je izvedeno na više životinjskih vrsta. Izmjena gameta zahtijeva, barem u teoriji, izmjenu samo jednog skupa molekula DNK – onih u oplodnom jajetu; oni će se poslije razdijeliti i razviti u cjelovita čovjeka.

Dok somatska genska terapija mijenja samo DNK somatskih stanica, pa prema tome utječe samo na pojedinca podvrgnutu terapiji, gametne promjene prelaze na pojedince potomstvo. Takav pristup ima očite prednosti u tretmanu nasljednih bolesti, kao što je dijabetes.

Među ostalim novim tehnologijama čija se mogućnost trenutno ispituje važni su umjetni kromosomi. Tako bi se uz četrdeset šest prirodnih kromosoma dodao još jedan umjetni.

Taj bi se kromosom aktivirao tek pošto bi primatelj bio dovoljno odrastao da može zrelo odlučiti pristaje li na to; svojstvo se ne bi prenosilo na potomke. Tom bi se tehnikom izbjegla potreba za mijenjanjem ili zamjenom postojećih kromosoma.

Umjetni su kromosomi zato na pola puta između pregleda prije usadivanja zametka i stalnih izmjena gamete. No prije no što postane moguće genetski mijenjati ljude na taj način, morat će se prevladati još čitav niz prepreka.

Prva je već sama golemo složenost problema. Zbog toga neki smatraju da neće biti moguće bilo kakvi genetsko-inženjer-

no je s teškim malformacijama. Kako smo prije primijetili, Dolly je ojanjena sa skraćenim telomerima, pa vjerojatno neće doživjeti normalan ovčiji vijek.

Kloniranje i defekti

Vjerojatno ne bismo željeli klonirati ljudsko dijete prije no što su izgledi za uspjeh znatno veći nego sada, a čak i tada moramo biti svjesni da kloniranje može proizvesti defekte koji se još godinama neće iskazati.

Opasnosti kloniranja još su znatno veće kod genetskog inženjerstva, kad uzmemo u obzir višestruke uzročno-posljedne putove koji napokon određuju fenotip. Zakon o neželjenim posljedicama ovdje se obilato može primijeniti: gen koji utječe na neku određenu bolest može imati sekundarne ili tercijarne posljedice, koje se neće iskazati još godinama, a možda i čitav naraštaj poslije.

Napokon, zapreka bilo kakvoj budućoj intervenciji u ljudsku narav dolazi i od populacije.

Opasnosti eksperimentiranja

Čak i ako ljudsko genetsko inženjerstvo uspješno svlada prve dvije zapreke (složenu uzročnost i opasnosti eksperimentiranja na ljudima) te proizvede uspješno »dijete prema narudžbi«, time se ljudska narav neće izmijeniti, osim ako se takve promjene odigraju u brojevima statistički značajnim za cijelu populaciju.

Vijeće Europe je preporučilo zabranu zahvata na gametama, jer bi to uzrovalo »genetsku baštinu

čovječanstva«. Kako su mnogi upozorili, taj je argument pomalo smiješan: »genetska baština čovječanstva« je vrlo velik skup gena, koji sadrži mnoge različite alele. Izmjena, uklanjanje ili dodavanje alela na malom uzorku izmijenit će genetsku baštinu nekih pojedinaca, ali nikako i čitavo čovječanstvo.

(Nastavlja se u broju od ponedjeljka)

Fukuyamina knjiga »Kraj čovjeka?« nedavno je objavljena u nakladi »Izvor« iz Zagreba (tel. 611 7714; izvori@izvor.com).

Misli na dva osakaćena brijesta

Dugo ostaje nepomična, glava zabazala za svijetom koji odumire, nepovjerljiv je prema novim idejama. Ljubav prema prošlosti upućuje ga kajkavskom narječju; najpoznatije mu je djelo kajkavska zbirka »Kipci i popevke«. Njegova lirika, označavana kao idilična, sentimentalna i rezignatna, podjednako obiluje i slikovitošću i glazbenošću.

U kajkavskom narječju spjevao je svoje najbolje pjesme. Napisao je i veći broj književnih prikaza te nekoliko prozaičnih crtica, koji su većinom u duhu njegovih lirskih interesa i stilskih manira. Rodio se u Krčama kraj Zeline, 12. rujna 1875.

Ipak, bilo to makar za dobiti na vremenu, ona se pouzdaje u svoje sjećanje da bi pisala Anselmeu Boileroouxu, župniku iz Cabignacu, u Dordognei. Ipak, pouzdaje se u

Vjeruje da je shvatila što se zaista dogodilo na Bingo Crépuscule, ali, da bude sigurna, mora sve provjeriti, bilješke koje je napravila, pisma koja je primila, sve, jer je priča o ova tri snježna dana istkana od previše laži i previše krikova

On uzima stolac pored kamina da sjedne. Odgovara: »Tako.« »Rekao si mi da je bio iz tvojih Charentesa. Odatle točno?« Pitanje ga iznenaduje i

treba mu malo vremena da se sjeti.

»Iz Saintesa. To nije daleko od Olérona. Majka mu je imala knjižaru u Saintesu.«

»Nakon Binga, vratio se

u pokovnicu?«

»Nikad više nisi čuo govoriti o njemu?«

»On odmahuje glavom. Kaže da to ne znači ništa, izliječenoga La Rochellea, ako je još mogao služiti, vjerojatno su ga bacili u opskrbu, artiljeriju ili nešto, nakon pokolja 1916. svi su im trebali. Također je moguće da je imao malu ranu i da su ga poslali kući.«

»Pričaj mi o njemu.«

»On uzdahne. Dolje je napustio partiju karata sa Mamom, Sylvainom i Paulom. Ako je igrao protiv Mame, mora biti ogorčen unatoč svojoj lijepoj duši, želi se samo vratiti da ga operušaju. Mama, u manilji, belotu, bridžu, je prava prljavica. Ima ta-

lent za karte, ali štoviše, da ih onespособi, vrijeda ili ismijava svoje suparnike.

»Zvali su ga Jeannot«, kaže Célestin Poux. »Nije bio veseliji od drugih što je u rovu, ali radio je svoj posao. Mnogo je čitao. Mnogo je pisao. Nadalje, svi su mnogo pisali. Osim mene. Ako ima nešto što me zamara, to je baš to. Jednom sam ga pitao da mi dikтира pismo za onu prijateljicu iz Olérona, Bibi, koja mi je isplela rukavice. Bilo je tako lijepo da sam se zaljubio u nju, dok je ponovno ne vidim. Osim toga, nemam što reći, bilo je toliko dobručina, posvuda, u tom ratu.«

(Nastavlja se u broju od ponedjeljka)

Roman Sébastiena Japrisota »Zaruke su dugo trajale« nedavno je objavio zagrebački nakladnik »Edicije Božičević«.

SAVJETI O ZDRAVLJU

Piše: mr. sci dr. Davor Moravec, psihijatar u Kliničkoj bolnici Sestara milosrdnica u Zagrebu

Ignoriranje razornije od najoštrije riječi

Za onoga koji ignorira, ovisno kako je to učinjeno i koji su motivi, čin ignoriranja može ili ne mora biti vrijedan pozornosti, može biti odbojan ili može osnaživati...

Za razliku od drugih oblika ponašanja, na primjer, fizičkog zlostavljanja, odbacivanje karakterizira ne-ponašanje. Ciljane osobe mogu primijetiti da su ignorirane i misliti u sebi: »Događa li se to uistinu ili je to moja imaginacija? Jesu li oni ljutiti na mene? Jesam li toliko nebitan za njih da me niti ne primjećuju?«

Upravo ta prijetnost čini odbacivanje jedinstveno snažnim i često razbljenim, jer se rabi bez

priznanja i bez isprike da se čini. Termin ostracizam se upotrebljava u značenju od ignoriranja ili isključivanja pojedinaca ili grupa.

Grčki izvornik »ostracismos«, praksa izvorno u Ateni 488. – 487. prije Krista odbacivanja osoba s diktatorskim ambicijama iz demokratske države. Građani su dali svoj glas za egzil pojedinaca zapisivanjem na ostraca (komad grnčarije).

Za onoga koji ignorira, ovisno kako je to učinjen,

no i koji su motivi, čin ignoriranja može ili ne mora biti vrijedan pozornosti, može biti odbojan ili može osnaživati. Za onoga koji je ignoriran,

taj čin može u određeno vrijeme biti psihološki beznačajan dok naprotiv, biti ignoriran može simbolizirati nečiju ne-egzistenciju i biti razornije od

najoštrije riječi ili najteže kazne.

Preporuke za osobe koje su sklone »tihom tretmanu« u bračnim/obiteljskim okvirima: suzdrža-

vajte se upotrebljavati tihi tretman, njegovi efekti su pogubniji za vezu nego što zamišljate.

Ako ga morate primijeniti, kažite da ste uznemi-

reni, da ne želite govoriti, jer trebate vrijeme za sebe; da čete doći kasnije i raspraviti to u određeno vrijeme (prema mogućnosti ne dulje od nekoliko sati).

Tako je ciljana osoba svjesna što se događa, zašto se događa i da će to završiti. Vjerojatno je bolje fizički se maknuti iz situacije na neko vrijeme nego održavati tihi tretman u prisutnosti ciljane osobe. Ohladiti se i dati si nužan predah je jednostavnije nego održavati

stalni trud u pretvaranju da ciljana osoba ne postoji.

Za osobu koja prima tihi tretman: biti svjestan znakova koji bi vas pomakli od toga da pokušavate postići pomak na ponovno zadovolju potrebe koje su uzrokovane, na to da se prihvatiti unutarnja poruka koju ostracizam donosi – one koje su odbacene, bespomoćnost, besmiselnost. Kada ti znakovi dosegnu površinu, napuštanje grupe ili osnaživanje može biti najbolja opcija.